

**SUOMEN
PITKÄT REITIT,
MERKITYT JA
IKIOMAT**

MILJOONIA ASKELIA

PATIKOINTI MAAN PÄÄSTÄ PÄÄHÄN

Ajatus kokonaisen valtion halki matkaamisesta kiehtoo ihmismieltä. Se voi tarkoittaa tuhannen tai tuhansien kilometrien pituista reissua. Koko taipaleen voi päästä taittamaan retkeilyreittiä tai tieverkostoa pitkin, tai siten välissä voi olla poluttomia erämaita. Joka tapauksessa seikkailu houkuttaa!

Pitkän matkan aikana näkee suuria muutoksia ympäröivässä luonnossa, kun esimerkiksi kasvillisuusvyöhykkeet ja suurmaisematyypit vaihtuvat. Eri seuduilla saattaa olla myös mielenkiintoisia eroja vaikkapa talojen arkkitehtuurissa ja ihmisten murteessa.

Britanniassa maan päästä päähän kulkemisella on pitkä perinne. Ensimmäisinä saarivaltion halki patikoijina pidetään John ja Robert Nayloria. Kesällä 1870 veljekset kävelivät Lontoosta Lancashireen. 500 kilometrin matkalle osui niin miellyttäviä kuin vähemmän mukavia seikkailuja, mutta kokonaisuudessaan veljekset olivat innoissaan. Seuraavana vuonna heräsi kysymys, mihin he kävelisivät sinä kesänä. Robert vastasi veljelleen: ”Kartan yläreunasta alareunaan.”

Kirjansa *From John O’Groats to Land’s End* (1916) esipuheessa Naylorit kuvaavat suunnitelmaansa seuraavasti: ”Se oli suuri hanke, varsinkin kun olimme päättäneet olla matkaamatta lyhintä reittiä. Halusimme edetä yhdestä mielenkiintoisesta kohteesta toiseen ja nähdä ja oppia mahdollisimman

paljon maasta, jonka läpi kuljimme. Tavoitteenamme oli kävellä Skotlannin koillisosasta Englannin lounaiskärkeen, turvautumatta minkään kulkuvälineen kyytiin. Kävelisimme keskimäärin 40 kilometriä päivässä, paitsi sunnuntaisin, jotka pyhittäisimme hartausharjoituksiin.”

Nykyisinkin Brittien halki kuljetaan Englannin lounaisnurkasta Land’s Endistä Skotlannin koilliskärkeen John O’Groatsiin tai toisin päin. Patikoijat haluavat tavallisimmin liikkua mahdollisimman paljon vaelluspolkuja pitkin, ja tällöin heille kertyy matkaa noin 1 900 kilometriä. Yhtenäistä merkittyä patikkareittiä koko matkalle ei ole. Vaellus kestää pari kolme kuukautta. Pyöräilijöille matkaa karttuu teitä pitkin vain 1 400 kilometriä, minkä polkaisee jopa parissa viikossa.

Sama idea kiehtoo muissakin maissa. Naapurissamme Norjassa on käsite Norge på langs. Vaellus maan halki pituussuunnassa kulkee Lindesnesistä Nordkappiin (ks. kartta s. 94). Kuten Iso-Britanniassa, Norjassakin jokainen retkeilijä suunnittelee itse oman reittinsä. Yhtä yhtenäistä reittiä ei ole, mutta vaelluksen rungon muodostavat kuitenkin yleensä merkityt reitit, kuten Kalotireitti (ks. s. 95). Matkaa kertyy noin 3 000 kilometriä, ja tavallisimmin matkaan kuluu kolmesta viiteen kuukautta. Retken voi toteuttaa patikoiden, meloen tai hiihtäen.

Kaikkiaan tällaisen Norjan megavaelluksen on tehnyt noin 500 retkeilijää, viime aikoina 10–20 henkeä vuodessa. Osa heistä

vaeltaa etapeittain, eli vaeltaja kulkee yhden osuuden nyt, toisen osuuden ensi vuonna ja niin edelleen.

Jounin päiväkirjasta 14.7.2022:

”Sulitjelmassa kesä tulee myöhään. Meillä oli tarkoituksena vaeltaa muutaman päivän ajan Kalottireittiä lastemme kanssa. Suunnitelmaa oli kuitenkin muutettava, sillä lämpötila oli vain +5 °C, satoi ja pilvet makasivat maassa. Lumilaikut olivat satojen metrien laajuisia, osa järvistä oli vielä rannoiltaan jäässä ja puroissa ja joissa vedet korkealla. Toisaalta lapinvuokot ja -orvokit, valkokämmekät, punakot, ruusujuuret, uuvanat ja jääleinikit kukkivat upeasti.

Nuikuimme Ny-Sulitjelman hyvin varustellussa tunturituvassa, teimme lähiretkiä ja odotimme sään paranevan edes hieman. Alhainen lämpötila ja kylmä tuuli ovat vaikea yhdistelmä hoikalle kuopuksellemme, sillä

↑ Sorjshyttan paratiisilaakso Kalottireitin varressa.

sadetakin alle ei mahdu paksua untuvatakkia. Opin, että vaikka lähtisi Norjan vuoristoon mielestään heilemman keskikesän aikaan, on tutkittava lumensyvyyskarttoja ja sääennusteita tarkkaan.

Muutaman päivän aikana tapasimme yllättävän monta pitkänmatkanvaeltajaa. Ruotsalaismies saapui pohjoisesta Ny-Sulitjelman tuvalle. Hän oli kahden kuukauden vaelluksella Kilpisjärveltä Hemavaniin. Suomalainen Tero vietti tuvalle vaelluksensa ensimmäisen yön ja kertoi aikovansa vaeltaa 800-kilometrisen Kalottireitin.

Sää lämpeni lopulta hiukan ja meidän perheemme patikoi Kalottireittiä pitkin Sorjshyttalle. Paratiisimaisessa vuoristolaakossa sijaitsevalla tunturituvalla tapasimme kaksi Norge på langs kulkijaa. Norjalainen

Eirik oli aloittanut vaelluksensa huhtikuun lopussa Lindesnesistä suksilla. Nyt hänellä ja hänen koirallaan oli 90 päivää takana ja tavoitteena oli päästä perille Nordkappiin kauden viikon päästä. Parrakas hollantilaismies puolestaan saapui pohjoisesta. Hän oli lähtenyt kuukausi sitten Nordkappista ja määränään oli Norjan eteläkärki.”

Toisessa naapurissamme Ruotsissa ei ole tapana vaeltaa maan eteläisimmästä pisteestä pohjoisimpaan, vaan ihmisiä houkuttelee Skandien vuorijonoa pitkin johdettava vaellus. Matka alkaa Taalainmaalta Grövelsjönin tunturiasemalta ja päättyy Treriksrosetille eli Kolmen valtakunnan pyykille Kilpisjärvelle (ks. kartta s. 94). Retkelle kertyy mittaa noin 1 300

kilometriä. Ruotsissakaan kyse ei ole yhtenäisestä merkitystä reitistä. Tunturiseuduilla retkeily- ja hiihtoreitit sekä muut polut muodostavat kuitenkin varsin kattavan verkoston, jota pitkin voi suunnitella oman reittinsä.

Vaelluksen kesäversio on nimeltään Gröna Bandet eli Vihreä nauha ja hiihtoversio puolestaan Vita Bandet eli Valkoinen nauha. Sääntöjen mukaan matka tulee taittaa tunturialueella, omin voimin ja yhtäjaksoisesti. Vaeltajan ei ole pakko pysytellä koko ajan Ruotsin rajojen sisäpuolella, vaan retkeilijät kulkevat pohjoisessa tyypillisesti pitkin Kallottireittiä, joka kulkee paikoin Norjan puolella. Viime vuosina Gröna Bandetin on suorittanut vuosittain noin 30–50 henkeä ja Vita Bandetin kymmenkunta.

← Yhdysvaltojen CDT-vaellusreitintä eteläinen päätepiste. Retkeilijät ovat kävelleet koko USA:n poikki, Kanadan rajalta Meksikon rajalle. Suvi Ahonen on kolmas vasemmalta. Kuva: Suvi Ahonen

Melojille on oma nauhansa: Blå Band eli Sininen nauha. Blå Bandin saavuttaakseen on melottava Ruotsin rannikkoa pitkin Svi-nesundista Ruotsin ja Norjan rajalta Tanskan salmien kautta Haaparantaan Ruotsin ja Suo- men rajalle. Melottavaa tulee runsas 2 000 ki- lometriä. Blå Bandin meloo vajaat kymme- nen henkeä vuodessa.

Sama valtion halki kulkemisen idea on osasy Pacific Crest Trailin (PCT), Conti- nental Divide Trailin (CDT) ja Te Araroan tapaisten megapitkien reittien suosioon. En- sin mainitut kulkevat Yhdysvaltojen poikki Meksikon rajalta Kanadan rajalle ja jälkim- mäinen Uuden-Seelannin päästä päähän. Ulkomaiden vaellusreiteistä kerrotaan s. 94 alkaen.

PITKIEN VAELLUSTEN SUOSION NOUSU

Selvitimme tätä kirjaa tehdessämme, millaisia pitkiä vaelluksia suomalaiset ovat toteuttaneet. Saimme tietoomme reilut 400 pitkää vaellus- ta 1990-luvulta 2020-luvulle. Pitkien vaellusten kriteerit olivat samat johdannossa kerrom- me (ks. s. 14).

Uskomme löytäneemme melko kattavasti sellaiset retket, joista on kerrottu lehdissä, tie- tokirjoissa tai somessa (Youtube-videot, blo- git, podcastit sekä vaeltajien keskustelupalstat ja Facebook-ryhmät). Lisäksi kartutimme tie- tojamme autiotupien ja laavujen vieraskirjojen perusteella. Suomen Retkimelajat pitää kirjaa heistä, jotka suorittavat Sinivalkonauhan eli me- lovat Suomen merenrannikkoa pitkin Virolah- delta Tornioon (ks. s. 41).

On huomattava, että moni tekee huiman pitkän vaelluksen itsestään meteliä pitämättä. Ulkomaiden osalta tietomme jäivät puutteelli- siksi etenkin Kungsledenin ja Santiago de Com- postelan pyhiinvaellusreitin osalta. Vaikka em- me saaneet selville läheskään kaikkia pitkiä vael- luksia, keräämästämme taulukosta pystyy joka tapauksessa vetämään hieman johtopäätöksiä.

Pitkien vaellusten suosio on kasvussa. Vuo- sina 1998–2015 suomalaiset tekivät tietojem-

me mukaan noin 5–15 pitkää vaellusta vuodes- sa. Sitten tapahtui selvä hyppäys: vuodesta 2016 lähtien pitkänmatkanvaeltajia on ollut joka vuo- si noin 20–30.

Vuosien 2018–2023 aikana suomalaiset te- kivät yhteensä lähes 150 pitkää vaellusta. Nämä voidaan jakaa kuuteen kategoriaan:

- Pitkä merkitty patikointireitti ulkomailla: 54 kpl
- Erämaavaellus patikoiden Lapin poikki: 26 kpl
- Kävely Suomen halki pääosin reittejä ja polkuja pitkin (tai vastaava pitkä vaellus): 24 kpl
- Kävely Suomen halki tietä pitkin (tai vastaa- va pitkä vaellus): 14 kpl
- Sinivalkonauha tai muu hyvin pitkä melon- taretki Suomessa: 20 kpl
- Pitkä hiihtovaellus Suomessa tai Skandina- viassa: 11 kpl

Edellä jo jaotellaan Suomessa tehdyt pitkät vaellukset useaan ryhmään. Myös ulkomail- le suuntautuneita patikointiretkiä on kiinnos- tavaa tarkastella lähemmin. Suosituin vaellus- reitti vuosina 2018–2023 oli PCT, jota patikoi

16 suomalaista. Kungsledenin tai Kalottireitin vaelsi noin kymmenen henkeä. AT:lla, CDT:llä, Te Araroalla, Ranskan Alppien GR5:lla tai Pyreneillä patikoi 2–4 henkeä. (Ks. reittien esittelyt s. 94 alkaen.)

Ainakin viitisenkymmentä suomalaista on tehnyt useita pitkiä vaelluksia. Kirjan lopussa kerrotaan lisää pitkien vaellusten addiktoivasta vaikutuksesta (ks. s. 201).

Pitkien pyöräretkien määrää emme pyrkineet selvittämään, vaikka käsittelemme pyöräilyäkin tässä teoksessa (ks. s. 126, 142 ja 215).

Pyöräretket ovat yhtä upeita pitkiä vaelluksia kuin muutkin moottorivoimilla tehdyt reissut, mutta on parempi, että joku pyöräretkeilyyn meitä syvemmin perehtynyt mieltii, missä menee tavallisen ja pitkän pyöräretken raja kilometreissä mitattuna.

On sääli, että mikään taho ei ole innostunut pitämään kirjaa suomalaisista pitkänmatkanvaeltajista. Toivottavasti joku ottaa ideastamme kopin ja perustaa rekisterin, johon kaikki halukkaat suomalaisvaeltajat voivat ilmoittaa omista pitkeistä retkistään.

SUOMEN HALKI TEITÄ PITKIN

Joka vuosi kourallinen ihmisiä päättää kävellä Hangosta, Helsingistä tai omalta eteläsuomalaiselta kotiovelta Nuorgamiin tai Jäämerelle. Helpoin vaihtoehto Suomen halki patikointiin on tieverkoston hyödyntäminen. Käveleminen ei vaadi erikoisvarusteita, teitä pitkin suunnistaminen on vaivatonta, ja alusta on helppokulkuinen. Toki pitkä matka ja rasituksen toistuminen päivästä toiseen takaavat sen, että kevyttä ei tiekävelykään ole. Kova alusta, eritoten asfaltti, asettaa omat haasteensa jalkojen kestämiselle. Matkaa Suomen päästä päähän kertyy noin 1 600 kilometriä.

Moni on lisäksi pyöräillyt Suomen päästä päähän. Onpa taival taitettu myös juosten ja ratsastaen, joskin näillä kulkijoilla on ollut tukenaan huoltoauto.

Koska Suomi on pitkä maa etelästä pohjoiseen, maisema muuttuu suuresti matkan aikana. Etelärannikolla luonto on rehevää,

mutta villi luonto on sirpaleina asutuksen, maanviljelyksen ja tiestön puristuksissa. Lähes kaikkialla Suomessa vallitseva tienvarsimaisema on metsäinen, tosin metsä on pääasiassa nuorehkoa talousmetsää. Ruuhkaisimman Suomen jäädessä taakse metsänvihreän osuus joka tapauksessa korostuu, ja Hämeestä Kainuuseen asti myös järviä on paljon. Pohjois-Pohjanmaalla laajat aapasuot nousevat merkittäväksi tienvarsinäkymäksi, ja Lapissa päästään myös tunturimaisemiin.

Vaeltajalla on luonnollisesti täysi vapaus valita oma reittinsä. Voi panostaa mahdollisimman suoraan reittiin tai pieneen valtatieosuuksien määrään. Voi kulkea länsirannikolla peltolakeuksien keskellä, missä taajamien palveluja on tiheässä. Voi taivaltaa idässä laajojen metsien ja vaaraseutujen maisemissa, missä etäisyydet kaupalta seuraavalle ovat isompia.

Pienillä hiekkateillä pääsee parhaimmillaan luontofiliksiin. Autoliikennettä ei juuri ole, lintujen laulu kuuluu, purot solisevat rummuissaan, perhoset kohoavat siivilleen lämpimästä tien pinnasta, metsä on heti kaupan ojan takana. Vilkkailta asvaltтивäylillä liikenteen melu on sitä vastoin tauoton ja luontoelämykset voivat olla vähissä.

Tietä pitkin kulkiessa kännykkä toimii lähes koko ajan. Tiet johdattavat taajamiin, joissa on kahviloita ja kauppoja. Rinkka voi olla varsin kevyt, jos ei erityisesti halua kantaa monen päivän ruokia. Usein pääsee myös sisämajoitukseen, mutta on huomattava, että kaikilla pienillä paikkakunnilla majoituspalveluja ei välttämättä ole. Etukäteissuunnittelu kannattaa tässäkin. Varsinkin Pohjois-Suomessa taajamat ruokakauppoineen ja ravintoloinen ovat harvassa.

↑ Kimmo Ylönen patikoi 1 200 kilometriä Länsi-Suomen halki. Vähän ennen Oulua tien pieli vaihtui kevyen liikenteen väyläksi. Kuva: Kimmo Ylönen

Erkki Lampén käveli Helsingistä Nuorgamiin vuonna 2000. Hän kirjoitti matkan aikana blogia ja jälkeensä kirjan. Retken puolimaissa hän alkoi pohtia matkansa järjestyttävyyttä:

”Istun hakkuuaukean reunassa, nojaan selkääni yksinäiseen mäntyyn ja vapisen kylmästä. Tässä sateessa ei ole mitään järkeä pukea lisävaatteita, ne kastuisivat ennen sadevarusteiden alle ehtimistään. Miksi olen nyt tässä ei-toivotussa hetkessä, miksi tosiaankin?

Koska haluan pääomaa. Pääoman luonteeseen kuuluu että se on niukkaa, muuten se ei olisi pääomaa. Harvat ihmiset haluavat